Možnosti uplatnění osob s lehkým mentálním a kombinovaným postižením po ukončení povinné školní docházky

Lenka Surá

Bakalářská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Possibilities of employment of people with light mental, physical and multifunction handicap after completion of their elementary education

Lenka Surá

Bachelor Thesis
2009

Tomas Bata University
Faculty of Humanities

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala problematice možností a uplatnění osob s lehkým mentální, tělesným a kombinovaným postižením po ukončení povinné školní docházky.

V teoretické části jsem popsala pojem mentální retardace, klasifikaci, možnosti vzdělání a profesní přípravy.

Dále jsem poukázala na možnosti následného uplatnění mládeže s mentálním postižením na trhu práce, na spolupráci s Úřadem práce a na statistické údaje. Popsala jsem také možnosti využití některé ze sociálních služeb, které jsou určeny právě pro osoby s mentálním postižením, tak jak je uvedeno v zákoně 108/2006 o sociálních službách.

V praktické části jsem se zaměřila na možnosti a uplatnění osob s lehkým mentální, tělesným a kombinovaným postižením po ukončení povinné školní docházky v Uherském Brodě.

Dále jsem zjišťovala postoj uživatelů sociálních služeb v Uherském Brodě na možnosti pracovního uplatnění v těchto zařízeních.

Cílem mé bakalářské práce bylo zmapování možností a uplatnění jak na trhu práce, tak v sociálních službách, které mohou mladí lidé s lehkým mentálním, tělesným a kombinovaným postižením využít ve svém blízkém okolí.

Klíčová slova:

Mentální retardace, výchova a vzdělávání, pracovní uplatnění, Úřad práce, statistické údaje, sociální služby

ABSTRACT

In my Bachelor Thesis I have focused on possibilities of employment of people with light mental, physical and multifunction handicap after completion of their elementary education.

In the theoretical section I have described the term of mental retardation, classification and possibilities of education and professional preparation.

I have also shown possibilities of employment of young mentally handicapped people on a labor market, cooperation with Job Center and statistical data. I have also depicted possibilities of use of some social services meant for the mentally handicapped, as mentioned in Czech Law nr. 108/2006 Coll. on social services.

In practical section I have focused on possibilities of employment of people with light mental, physical and combined handicap after completion of their elementary education in the town of Uhersky Brod. I have also tried to identify the opinion of social services' users in the town of Uhersky Brod on possibilities of finding job in these social facilities.

The purpose of this Bachelor Thesis was to map the chances on a labor market as well as social services which the young people with light mental, physical and combined handicap can make use of in their near vicinity.

Keywords:

Mental retardation, upbringing, education, employment, Job Center, statistical data, social services

Poděkování:

Touto cestou bych ráda poděkovala za informace, které mi poskytli pracovníci Úřadu práce, Ústavu sociální péče a Terapeutické dílny sv. Justiny v Uherském Brodě. Dále děkuji uživatelům těchto sociálních služeb za dobrou spolupráci při vyplňování dotazníků a za svolení s uveřejněním jejich fotografií.

Zároveň bych chtěla poděkovat za vedení práce Mgr. Romanu Herinkovi.

OBSAH

ÚVOD **11**

I TEORETICKÁ ČÁST **12**

1 MENTÁLNÍ RETARDACE **13**

2 ZAJIŠTĚNÍ VZDĚLÁVÁNÍ JEDINCŮ S LEHKÝM MENTÁLNÍM A KOMBINOVANÝM POSTIŽENÍM **16**

3 EVIDENCE OSOB S MENTÁLNÍ RETARDACÍ NA ÚŘADECH PRÁCE A JEJICH UPLATNĚNÍ NA TRHU PRÁCE **19**

3.1 EVIDENCE OSOB S LEHKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM NA ÚŘADĚ PRÁCE 19

3.2 POVINNÝ PODÍL ZAMĚSTNÁVÁNÍ OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM 21

3.3 STATISTICKÉ ÚDAJE 22

3.3.1 Rozlišení zdravotního postižení 23

3.4 CHRÁNĚNÉ DÍLNY 25

3.5 PODPOROVANÉ ZAMĚSTNÁNÍ 26

3.6 INTEGROVANÉ ZAMĚSTNÁNÍ 26

4 ZAŘÍZENÍ POSKYTUJÍCÍ SOCIÁLNÍ PÉČI A VOLNOČASOVÉ AKTIVITY **27**

4.1 ÚSTAV SOCIÁLNÍ PÉČE 27

4.2 DENNÍ STACIONÁŘE 27

4.3 CENTRA DENNÍCH SLUŽEB 29

4.4 SOCIÁLNĚ TERAPEUTICKÉ DÍLNY 31

4.5 OBČANSKÁ SDRUŽENÍ 32

II PRAKTICKÁ ČÁST **33**

5 MOŽNOSTI UPLATNĚNÍ OSOB S LEHKÝM MENTÁLNÍM A KOMBINOVANÝM POSTIŽENÍM PO UKONČENÍ POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY V UHERSKÉM BRODĚ **34**

5.1 STŘEDNÍ ODBORNÉ UČILIŠTĚ UHERSKÝ BROD 34

5.2 ÚSTAV SOCIÁLNÍ PÉČE V UHERSKÉM BRODĚ 35

5.3 DENNÍ STACIONÁŘ 37

5.4 CENTRUM DENNÍCH SLUŽEB 37

5.5 TERAPEUTICKÁ DÍLNA SV. JUSTINY, OBLASTNÍ CHARITA UHERSKÝ BROD 37

5.6 OBČANSKÉ SDRUŽENÍ MOZAIKA 39

6 CÍL PRÁCE **40**

6.1 HYPOTÉZY PRÁCE 40
6.2 ZKOUMANÝ SOUBOR 40
6.3 POUŽITÁ METODA 40
6.4 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ 41
6.5 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ 48
ZÁVĚR 49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 50
SEZNAM PŘÍLOH 51

ÚVOD

Jiné je tvé dítě.

Jiné ve svém duševním bohatství, jiné v rozvoji svých schopností,

jiné ve vztazích ke světu, jiné ve svém jednání i počínání,

jiné v běžných reakcích.
Je jiné, ale není horší.

Heindrich Behr

Jako téma své bakalářské práce jsem zvolila oblast, která mě zajímá nejen z profesionálního hlediska, ale i z pohledu rodiče a dítěte, kterých se to bezprostředně týká. Myslím si, že se všeobecně velmi málo mluví o tom, že jsou v naší společnosti mladí lidé, kteří mají určitý handicap, a proto potřebují nejen podporu rodiny, ale i podporu celé společnosti. Zvláště pak proto, že se jedná o mladé lidi, kteří i přes určité omezení mohou a chtějí být platnými členy společnosti. Jsou to lidé, kteří žijí mezi námi – osoby s mentálním a kombinovaným postižením.

Už skutečnost, že se do rodiny narodí dítě s diagnózou mentálního postižení, je pro rodiče jistě stresující a o to víc, by se měla společnost pokusit podat pomocnou ruku a ulehčit tak, pečující rodině. Pečovat a vychovávat mentálně postižené dítě je pro rodinu psychicky i fyzicky hodně náročné a podanou pomocnou ruku ve většině případů vítají. Ve své práci se chci věnovat osobám s lehkým mentálním a kombinovaným postižením a jejich rodinám. Jako cílovou skupinu jsem si vybrala Uherský Brod a blízké okolí a pokusím se zmapovat možnosti, které se v regionu nabízí a které mohou tito mladí lidé využít ke svému dalšímu vzdělávání či určitému osobnímu rozvoji.

Myslím si, že pro většinu osob s mentální retardací, které jsou schopny vykonávat určitou pracovní činnost a chápou pojem zaměstnání, je práce důležitá. Je to určitá cesta k tomu, aby si vydělaly nějaké peníze a měly možnost koupit si něco dobrého „na zub“ nebo si obstaraly něco pro zábavu. Uvědomují si, že k získání zaměstnání potřebují kvalifikaci a určité vzdělání. Ale současně tito lidé potřebují dlouhodobou podporu, protože cesta k dosažení vytyčeného cíle není vůbec jednoduchá.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MENTÁLNÍ RETARDACE

Mentální retardace je souhrnné označení vrozeného postižení rozumových schopností, které se projevují neschopností porozumět svému okolí a v požadované míře se mu přizpůsobit. Je to neschopnost dosáhnout odpovídajícího stupně intelektového vývoje přesto, že byl jedinec výchovně stimulován.

V populaci se vyskytují přibližně 3% mentálně postižených lidí. Jejich postižení se liší v závislosti na míře defektu. Nejčastěji se jedná o lehké mentální postižení, kterým trpí 70% všech mentálně postižených lidí. [1)]

1.1 Příčiny mentální retardace

Mentální retardace může být způsobena jakoukoli okolností, která narušuje vývoj mozku před narozením, během porodu nebo v raném dětství. Je známo několik stovek příčin, nejrozšířenější je Downův syndrom, fetální alkoholový syndrom a syndrom fragilního X. Ve třetině případů se příčinu postižení nedaří zjistit.

Příčiny mohou být roztříděny následovně:

Genetické podmínky

Jsou následkem abnormality genů zděděných po rodičích, odchylek při spojování genů nebo jiných genových poruchách způsobených během těhotenství infekcemi, příliš velkým osvitem rentgenovými paprsky nebo jinými faktory. S mentální retardací se pojí více než 500 genetických chorob. Jde například o PKU (fenylketonurii), ojedinělou genovou poruchu, někdy také zmiňovanou jako vrozenou poruchu metabolismu, protože je způsobena vadným enzymem. Downův syndrom je příkladem poruchy chromozomů. K chromozomálním poruchám dochází sporadicky a jsou způsobeny přílišným množstvím nebo přílišným nedostatkem chromozomů, případně změnou struktury chromozomu. Syndrom fragilního X je ojedinělá genová porucha nalézající se na pohlavním chromozomu a je hlavní zděděnou příčinou mentální retardace.

Problémy během těhotenství

Užívání alkoholu nebo drog těhotnou matkou může způsobit mentální retardaci dítěte. Poslední výzkumy prokázaly, že také kouření zvyšuje nebezpečí mentální retardace. Mezi další nebezpečí patří podvýživa, některé látky znečišťující prostředí a některá onemocnění matky během těhotenství, jako například toxoplazmóza, cytomegalovirus,

zarděnky a syfilis. Těhotné ženy nakažené virem HIV mohou přenést virus na dítě, což může vést k budoucím nervovým poškozením.

Problémy při porodu

Přestože mozek dítěte může poškodit jakýkoli stav nezvyklé zátěže, nedonošenost a nízká porodní váha předpovídají vážné problémy častěji než jakékoli jiné podmínky.

Problémy po porodu

Dětské nemoci, jako například černý kašel, plané neštovice, spalničky či získaná meningitida a encefalitida, mohou poškodit mozek. Poškození mozku nastává také při úrazech, například úderem do hlavy či při tonutí. Nenapravitelné narušení mozku a nervové soustavy může způsobit olovo, rtuť a jiné toxiny v životním prostředí.

Chudoba a kulturní omezení

Mentální retardace potkává i děti ze sociálně slabých vrstev následkem podvýživy, nedostatečné hygieny, nedostatkem lékařské péče. Děti ze znevýhodněných oblastí mohou být také kulturně omezeny v mnoha společenských a každodenních zkušenostech, kterých se dostává jejich vrstevníkům. Výzkumy ukazují, že tento nedostatek stimulace může vést k trvalému poškození a může se stát příčinou mentální retardace. [2)]

1.2 Stupně mentální retardace

Pro klasifikaci mentální retardace se v současné době užívá 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí, zpracovaná Světovou zdravotnickou organizací v Ženevě, která vstoupila v platnost od roku 1992. Podle ní se mentální retardace dělí do šesti základních kategorií: lehká mentální retardace, středně těžká mentální retardace, těžká mentální retardace, hluboká mentální retardace, jiná mentální retardace, nespecifikovaná mentální retardace.

Popis	**IQ**
F70 Lehká mentální retardace	50 – 69
F71 Středně těžká mentální retardace	35 – 49
F72 Těžká mentální retardace	20 – 34
F73 Hluboká mentální retardace	0 – 19

Lehká mentální retardace

V charakteristice této úrovně mentálního postižení se uvádí, že lehce mentálně retardovaní většinou dosáhnou schopnosti užívat řeč účelně v každodenním životě, udržovat konverzaci a podrobit se klinickému interview, i když si mluvu osvojují opožděně. Většina z nich také dosáhne úplné nezávislosti v osobní péči (jídlo, mytí, oblékání, hygienické návyky) a v praktických domácích dovednostech, i když je vývoj proti normě mnohem pomalejší. Hlavní potíže se u nich obvykle projevují při teoretické práci ve škole. Mnozí postižení mají specifické problémy se čtením a psaním. Lehce retardovaným dětem velmi prospívá výchova a vzdělávání zaměřené na rozvíjení jejich dovedností a kompenzování nedostatků. Většinu jedinců na horní hranici lehké mentální retardace lze zaměstnat prací, která vyžaduje spíše praktické než teoretické schopnosti, včetně nekvalifikované nebo málo kvalifikované manuální práce. V sociokulturním kontextu, kde se klade malý důraz na teoretické znalosti, nemusí lehký stupeň mentální retardace působit žádné vážnější problémy. Důsledky retardace se však projeví, pokud je postižený také značně emočně a sociálně nezralý, např. obtížně se přizpůsobuje kulturním tradicím, normám a očekáváním, není schopen vyrovnat se s požadavky manželství nebo výchovy dětí, nedokáže samostatně řešit problémy plynoucí z nezávislého života, jako je získání a udržení si odpovídajícího zaměstnání či jiného finančního zabezpečení, zajištění úrovně bydlení, zdravotní péče apod. Obecně jsou behaviorální, emocionální a sociální potíže lehce mentálně retardovaných a z toho plynoucí potřeba léčby a podpory bližší těm, které mají jedinci s normální inteligencí než specifickým problémům středně a těžce retardovaných. Organická etiologie je zjišťována u narůstajícího počtu jedinců, u mnoha však příčiny dosud zůstávají neodhaleny.

U osob s lehkou mentální retardací se mohou v individuálně různé míře projevit i přidružené chorobné stavy, jako je autismus a další vývojové poruchy, epilepsie, poruchy chování nebo tělesné postižení. Tato diagnóza zahrnuje: slabomyslnost, lehkou mentální subnormalitu, lehkou oligofrenii (dříve označovanou jako debilitu). [3)]

2 ZAJIŠTĚNÍ VZDĚLÁVÁNÍ JEDINCŮ S LEHKÝM MENTÁLNÍM A KOMBINOVANÝM POSTIŽENÍM

MŠ pro děti s mentální retardací

existují: Speciální mateřské školy pro děti s mentální retardací; běžné MŠ, speciální třídy pro děti s mentálním postižením při běžné MŠ

Základní školy praktické

v ZŠ praktických jsou děti, které nemohou s úspěchem studovat na ZŠ. Jsou to většinou děti s lehkým mentálním postižením nebo s podprůměrnou rozumovou schopností. Nebo také děti hyperaktivní, s poruchami koncentrace, psychicky a nervově nemocné, děti se SPU. Cílem je příprava žáků na zapojení, případně úplnou integraci do běžného života. Vyučují se zde obdobné předměty jako na běžných ZŠ s výjimkou cizích jazyků (vyučovány jako nepovinný předmět) a velký počet praktických hodin a tělesné výchovy. Školy jsou devítileté. V současné době se řídí základní škola praktická podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Pokud školu navštěvuje velké procento romských žáků, je ředitelům doporučován Alternativní vzdělávací program zvláštní školy pro žáky romského etnika.

Po ukončení povinné školní docházky se žáci mohou dále vzdělávat v těchto vzdělávacích institucích:

Praktická škola s jednoletou přípravou

Praktická škola s jednoletou přípravou vzdělává žáky, kteří jsou absolventy ZŠ speciálních, a pro které žádné další vzdělávání dříve neexistovalo. Tito žáci museli proto zůstávat v trvalé nečinnosti a také neměli možnost zapojit se do společenského života. Většinou zůstávali v rodině, či v ústavech sociální péče, kde by se stali objekty péče jedné nebo více osob. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vytvořilo nový model praktické školy s jednoletou přípravou, který má pracovní označení Praktická profesní příprava. Praktická profesní příprava je v našem speciálním školství první střední školou pro žáky s těžším mentálním postižením. Umožňuje profesní přípravu na konkrétní pracovní činnosti absolventům ZŠ speciálních, či méně úspěšným absolventům ZŠ praktických

a škol pro žáky s více vadami. Pro přijetí do tohoto typu školy je podmínkou ukončená povinná školní docházka v uvedených typech škol.

Cílem praktické školy s jednoletou přípravou je doplnění a rozšíření teoretického a praktického vzdělání žákům, poskytnutí základů odborného vzdělání a manuálních dovedností v jednoduchých činnostech a příprava na vykonávání určité profesní činnosti. Vzdělává žáky tak, aby byli schopni se dobře uplatnit v oboru, ve kterém absolvovali profesní přípravu. Proto je také velmi důležité zaměřit tuto přípravu na potřeby a možnosti oblasti, ve které tito žáci žijí, tzn. na potřeby obce či regionu. Nejčastější uplatnění těchto žáků bývá na chráněných pracovištích. Své uplatnění také najdou v zařízeních sociální péče (ústavech sociální péče, v domovech důchodců), ve školství (pomoc spočívá v drobných pracích v kuchyni, při úklidu, na zahradě), ale také ve zdravotnictví (úklid, příprava a roznášení jídla). V těchto zařízeních se zpravidla jedinci s mentálním postižením setkávají s kvalifikovanými pracovníky, kteří mají pochopení pro lidi s postižením, nevázne komunikace a celkové zapojení a spolupráce probíhá bez problémů. Někteří jedinci s mentálním postižením při této práci potřebují určitý neformální dohled, který je důležitý nejenom proto, aby svou práci prováděli správně, ale také z důvodu organizace práce a ochrany před zneužíváním těchto klientů. Tento dohled bývá označen jako „ chráněná integrace ”. [4)]

Praktická škola s dvouletou přípravou

Praktická škola s dvouletou přípravou je určena pro žáky, kteří absolvovali ZŠ praktickou. Výuka je zaměřená na předávání základních vědomostí, dovedností a návyků, které jsou důležité pro vykonávání jednoduchých činností v praktickém životě. Původně školu navštěvovaly pouze dívky jako rodinnou školu, ale zájem projevovali také chlapci, takže v současnosti je určena jak pro dívky, tak i pro chlapce. Pro dívky a chlapce pocházející z nefunkčních rodin a z nepodnětného prostředí má škola velký význam, protože si zde pod odborným vedením mohou osvojit řadu praktických dovedností, návyků a způsobů chování, které jsou běžné pro jejich vrstevníky pocházející ze správně fungujících rodin. Tímto se praktické školy podílejí na zlepšení rodinného života a zvýšení úrovně svých absolventů. V odborně praktických předmětech se třídy mohou dělit do dvou skupin s počtem žáků do šesti. Výuka ve školním roce trvá 40 týdnů. Vyučuje se 33 týdnů a ve zbývajících 7 týdnech probíhá opakování učiva. [5)]

Praktická škola s tříletou přípravou

Úkolem praktické školy s tříletou přípravou je příprava žáků pro výkon jednoduchých činností, které jsou zaměřeny tak, aby odpovídaly jednotlivým skupinám povolání. Vzdělávání dále poskytuje znalosti a dovednosti v péči o rodinu a vedení domácnosti. Cílem je poskytnout žákům doplnění a rozšíření všeobecného vzdělání, kterého dosáhli v průběhu plnění povinné školní docházky. Podle přípravy zaměřené na určitý obor jim dá základy odborného vzdělání a základy manuálních dovedností. Pro přijetí do praktické školy s tříletou přípravou platí určité podmínky, kterými jsou úspěšné zakončení ZŠ praktické, ukončení povinné školní docházky v nižším než devátém ročníku tohoto typu školy, případně základní školy.

Výuka ve školním roce trvá 40 týdnů. Vyučuje se 33 týdnů a ve zbývajících 7 týdnech se opakuje dříve probrané učivo. [6)]

Odborné učiliště

Pro absolventy ZŠ praktických představují odborná učiliště tradiční způsob přípravy na odpovídající profesní uplatnění. Tyto školy poskytují poměrně široké možnosti výběru profesní přípravy, které žáci mohou volit dle svých zájmů a schopností. Odborná učiliště ve vzdělávání navazují na vzdělávací program zvláštní školy a dále učivo prohlubují a doplňují. Hlavním úkolem však je příprava žáků na profesní uplatnění s důrazem na předávání praktických dovedností. Délka studia v odborném učilišti trvá dva až tři roky, je ukončena závěrečnou zkouškou a absolvent získává výuční list a je plně kvalifikován ve svém oboru.

Pro žáky, kteří jsou schopni samostatně vykonávat jednoduché činnosti, ale jejichž práce musí být řízena a kontrolována jinými osobami, je příprava pro tuto činnost jednoletá a ukončena pouze předáním vysvědčení.

Lidé s lehkým mentálním postižením mohou být ve své pracovní činnosti velmi produktivní. Jsou známi případy, kdy absolventi s výučním listem v určitém oboru získali značnou odbornost a velmi dobře se uplatnili jako např. vazači knih, malíři pokojů, zedníci, truhláři či tesaři a dokonce ve svém oboru podnikají. [7)]

Střední odborné učiliště

(pokud žák splní požadavky pro přijetí a jeho zdravotní způsobilost to dovoluje) [8)]

3 EVIDENCE OSOB S MENTÁLNÍ RETARDACÍ NA ÚŘADECH PRÁCE A JEJICH UPLATNĚNÍ NA TRHU PRÁCE

Standardní pravidla pro vyrovnávání příležitostí

Valným shromážděním OSN 20. prosince 1993 byly schváleny pravidla pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením. Jedná se o důležitý dokument, který nemá platnost mezinárodních práv, ale mohou ho použít organizace pro osoby se zdravotním postižením. Standardní pravidla poukazují na oblasti, které jsou důležité pro zkvalitnění života jedinců s postižením, na jejich socializaci a rovnoprávnost. Velký důraz je zde kladen na to, aby byly tyto standarty uváděny do praxe. Mimo jiné se také zabývají oblastí zaměstnání. Osoby s jakýmkoliv druhem postižení mají stejná práva a příležitosti pro uplatnění na trhu práce, a pro ty, kteří se nemohou uplatnit v běžném pracovním procesu by měla být alternativou práce v chráněných dílnách či podporovaném zaměstnání.[9)]

Veškeré informace o možnostech práci v chráněných dílnách a podporovaném zaměstnání by se uchazeči o práci měli dozvědět na Úřadě práce, kde se evidují jako žadatelé o zaměstnání.

3.1 Evidence osob s lehkým mentálním postižením na Úřadě práce

Zjistit statistický počet uchazečů o zaměstnání s lehkým mentálním postižením není možný. Úřad práce ve svých statistikách a ani ve svých evidencích nerozlišuje osoby s jednotlivými druhy postižení, ale zařazuje je pouze do skupin podle § 67 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. V tomto § je „Občan se zdravotním postižením“ definován jako fyzická osoba, která je:

- Plně invalidní (dále jen osoba s těžším zdravotním postižením). Občanem s těžším zdravotním postižením (dříve ZPS s TZP) je vždy ten, kdo byl uznán plně invalidním a může vykonávat soustavné zaměstnání jen za zcela mimořádných podmínek nebo se pro svůj dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav může připravovat na budoucí povolání jen za zcela mimořádných podmínek. Na rozhodnutích ČSSZ je v těchto případech citováno ustanovení § 39 odst. 1 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

- Částečně invalidní. Občan je uznán částečně invalidním na základě rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení o přiznání částečného invalidního důchodu nebo potvrzením Okresní správy sociálního zabezpečení o uznání částečné invalidity v případech, kdy na částečný invalidní důchod nevznikl nárok nebo není tento důchod vyplácen pro souběh s příjmem z výdělečné činnosti.
- Zdravotně znevýhodněná. Za zdravotně znevýhodněnou osobu se považuje fyzická osoba, která má takovou funkční poruchu zdravotního stavu, při které má zachovánu schopnost vykonávat soustavné zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, ale její možnosti být nebo zůstat pracovně začleněna, vykonávat dosavadní povolání nebo využít dosavadní kvalifikaci nebo kvalifikaci získat jsou podstatně omezeny z důvodu jejího dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. [10)]

Uchazečům o zaměstnání se zdravotním postižením by měla být na úřadech práce věnována zvýšená pozornost, ale protože zájem o jejich zaměstnávání ze strany zaměstnavatelů je stále malý, nedaří se tyto lidi uplatnit na trhu práce. Většina zaměstnavatelů má obavy z problémů spojených s legislativní ochranou těchto pracovníků, z nízké produktivity práce, případně z neschopnosti samostatně a zodpovědně plnit svěřené úkoly. S délkou nezaměstnanosti a s opakovanými neúspěchy při hledání práce klesá u uchazečů se zdravotním postižením jejich motivace k hledání zaměstnání. Handicap zdravotní a věkový je velmi často kumulován i s nízkým stupněm vzdělání – nejčastěji základním. Praxe ukazuje, že i u této skupiny osob platí, že čím vyšší vzdělání, tím vyšší šance při získání zaměstnání.

Situace se zaměstnáváním zdravotně postižených osob je v současné době víc než zoufalá. Problémy spojené s „celosvětovou krizí“ se samozřejmě neblaze odrazili i v této oblasti. Procento nezaměstnaných stoupá a šance umístit na trhu práce osobu zdravotně postiženou je skoro nulová.

3.2 Povinný podíl zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Obecně existuje povinnost všech zaměstnavatelů (firem, organizací, podniků…), kteří zaměstnávají více než 25 osob, zaměstnávat také osoby se zdravotním postižením. Pokud tyto osoby zaměstnavatel z jakéhokoliv důvodu nezaměstnává nebo nemůže zaměstnávat, a má přitom více než 25 zaměstnanců, může si tuto povinnost splnit buď odebíráním výrobků, nebo služeb od zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají více než 50% osob se zdravotním postižením, od chráněných pracovních dílen, nebo odvodem do státního rozpočtu.

Zákon č.435/2004 Sb. dále upravuje tzv. prováděcí vyhláška č.518/2004 Sb. Povinnosti, uložené tímto zákonem, může zaměstnavatel splnit jedním ze tří způsobů (nebo jejich kombinací):

- Tím, že přijme do pracovního poměru tolik občanů se změněnou pracovní schopností, aby jejich počet činil minimálně 4% z celkového počtu pracovníků zaměstnavatele.
- Tím, že od organizace zaměstnávající více než 50% OZP nakoupí výrobky v hodnotě rovnající se sedmináso bku průměrné mzdy zjištěné za 1. až 3. čtvrtletí sledovaného roku násobené povinným podílem zaměstnanců se zdravotním postižením v dané organizaci.
- Pokud nebude zaměstnavatel moci využít ani jedné z obou možností, splní svoji povinnost tím, že do státního rozpočtu odvede za každého zdravotně postiženého spoluobčana, kterého nezaměstná, finanční částku ve výši 2,5 násobku průměrné mzdy, zveřejněné Statistickým úřadem.

Smyslem zákona však není získat příjmy do státního rozpočtu, ale zapojit co nejvíce zdravotně postižených spoluobčanů do pracovního procesu. A to může provést buď zaměstnavatel sám, pokud zajistí potřebné technické a legislativní požadavky, spojené se zaměstnáváním zdravotně postižených spoluobčanů, nebo svou zodpovědnost přenese např. na chráněné dílny, které jsou již od svého vzniku orientována na tuto problematiku, u kterých nakoupí výrobky nebo služby a tím dojde automaticky ke zvýšení zaměstnanosti v těchto organizacích.

Praxe je taková, že zaměstnavatelé se často bojí zaměstnání lidí, které omezuje jejich zdravotní stav. Důvod není jak si mnozí myslí v uzavírání pracovních smluv. Toto se řídí zákoníkem práce a není z něj vyloučena ani zkušební doba, ani pracovní poměr na dobu

určitou. Omezujícím faktorem je ve většině případů povinnost zaměstnavatele přizpůsobit pracovní podmínky stavu svého zaměstnance. Pokud by tak neučinil vědomě, mohlo by být jeho chování posuzováno jako nepřímá diskriminace. Pro zaměstnavatele to znamená další finanční náklady na úpravu např. bezbariérových vstupů, toalet a všech pracovních prostorů. Mnozí se ohrazují tím, že pracovní nasazení zdravotně postižených není srovnatelné s nasazením zdravého člověka a proto, je pro zaměstnavatele takový pracovník ztrátový. To je ale jen výmluva, protože podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením má pro zaměstnavatele i řadu výhod. Nejvýznamnější jsou úlevy na daních. Výše úlevy se liší podle ohodnocení zdravotního postižení zaměstnance. Další nemalou podporou je možnost získání příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením podle § 78 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Příspěvek náleží zaměstnavateli měsíčně, ve výši skutečně vynaložených mzdových nákladů na zaměstnance, který je osobou se zdravotním postižením, včetně pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel za sebe odvedl z vyměřovacího základu tohoto zaměstnance. [11)]

3.3 Statistické údaje

Na integrovaném portálu MPSV ze dne 7. 3. 2009 se lze dozvědět, že míra nezaměstnanosti v ČR se zvýšila z 6,0 % sledovaných na konci roku 2008 na 6,9% za 1. čtvrtletí tohoto roku. V porovnání s prvním čtvrtletím loňského roku, kdy nezaměstnanost tvořila 6,1% je to zvýšení o 0,8%. Statistika dokazuje, že nezaměstnanost se v porovnání s loňským rokem neustále zvyšuje. Pokud se zaměříme na data, která se týkají osob se zdravotním postižením, které jsou hlášeny na úřadu práce v Uherském Hradišti, zjistíme, že za první měsíc tohoto roku bylo nahlášeno celkem 1359 nezaměstnaných OZP, z toho je 364 osob, kteří pobírají podporu v nezaměstnanosti.

K poslednímu lednu tohoto roku bylo v ČR na Úřadu práce hlášeno 2905 volných pracovních míst pro OZP, což znamená, že na jedno takové nabízené místo je 21,8 uchazečů. V Uherském Hradišti bylo ve stejném sledovaném období evidováno pouze 83 volných pracovních míst pro 1359 OZP.

Z uvedeného vyplívá, že přes všechny výhody, které stát nabízí zaměstnavatelům, se stále nedaří najít dostatečný počet pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením. [12)]

3.3.1 Rozlišení zdravotního postižení

Přístup státu k pomoci handicapovaným občanům je stále do značné míry orientován na plošné posuzování celé skupiny zdravotně postižených namísto cíleného zcela individuálního řešení skutečných potřeb, které vyplývají nejen z věku a sociálního postavení, ale zejména z typu a míry postižení. Z tohoto důvodu, je pak velmi obtížné najít pro zdravotně postižené osoby jakékoliv zaměstnání. Úřady práce rozlišují tyto osoby pouze podle stupně postižení a ne podle jeho typu. Pak je velmi složité nabídnout případnému zaměstnavateli člověka, který by plně vyhovoval jeho požadavkům. Například zrakově postižený člověk by klidně mohl pracovat na telefonní ústředně, ale sluchově postižený by to zvládal asi velmi obtížně nebo vůbec ne.

Po dlouhém hledání se mi podařilo najít statistiku z roku 2007 (následující tabulka), kterou zpracoval Český statistický úřad v rámci projektu Výběrové šetření o zdravotně postižených osobách. Ze statistiky jasně vyplývá kolik lidí a s jakým typem postižení v naší republice žije, ale bohužel se z ní nedozvíme, kolik lidí a s jakým postižením je evidováno na Úřadu práce.

Z celkového počtu 1 015 548 osob se zdravotním postižením je podíl žen nepatrně vyšší než mužů a dosahuje 52%. Z hlediska věku lze říci, že ve všech věkových kategoriích až do 74 let mírně převládají muži se zdravotním postižením nad ženami. Po překročení věkové hranice 75 let, kdy je úmrtnost mužů relativně vysoká, začíná ovšem převaha žen nad muži výrazněji stoupat a s narůstajícím věkem se rychle stupňuje. Můžeme konstatovat, že v České republice žije v současné době dvakrát více zdravotně postižených žen starších 75 let než mužů. Podle výsledků demografických prognóz obyvatelstvo České republiky výrazně zestárne. Podíl lidí nad 65 let by se mohl v roce 2050 přiblížit k jedné třetině, což by znamenalo zdvojnásobení současného podílu. Nejrychleji bude pochopitelně přibývat osob v nejvyšším věku – počet obyvatel starších 85 let by se měl do roku 2050 zvýšit až pětkrát. Stárnutí populace se obecně projeví i v nárůstu počtu osob se zdravotním postižením zejména ve vyšším věku, což se výrazně promítne do zvýšených nároků na rodinnou, sociální a zdravotní péči. [13)]

Typ zdravotního postižení podle pohlaví a věku

věk	tělesné	zrakové	sluchové	mentální	duševní	vnitřní	celkem	celkem osob
muži								
0-14	9 703	4 393	1 154	7 549	13 552	39 636	39 636	27 941
15-29	14 246	3 243	2 365	14 210	6 012	10 754	50 830	34 271
30-44	22 855	4 451	1 981	9 742	10 806	18 333	68 168	52 984
45-59	63 616	6 997	6 166	12 570	17 957	65 586	172 892	129 465
60-74	73 687	10 785	9 361	8 682	11 411	102 745	216 671	152 443
75+	54 267	8 844	14 875	5 830	9 354	66 603	159 773	92 624
celkem	**238 428**	**38 713**	**35 902**	**58 675**	**58 986**	**277 954**	**708 658**	**490 452**
ženy								
0-14	6 984	3 571	1 748	4 055	1 561	8 791	26 710	18 268
15-29	11 464	3 075	1 470	8 754	3 140	10 177	38 080	26 350
30-44	20 252	3 146	2 752	9 564	11 470	16 657	63 841	48 347
45-59	64 343	5 781	5 060	7 732	16 507	52 961	152 582	116 278
60-74	79 173	7 857	5 844	4 645	12 251	83 623	193 393	130 831
75+	129 337	25 296	21 809	13 182	23 776	121 069	334 469	184 120
celkem	**311 979**	**48 726**	**38 798**	**48 024**	**69 079**	**293 780**	**810 386**	**525 096**
celkem								
0-14	16 687	7 964	2 902	11 604	4 846	22 343	66 346	46 208
15-29	25 710	6 318	3 835	22 964	9 152	20 931	88 910	60 621
30-44	43 107	7 597	4 733	19 306	22 276	34 990	132 009	101 331
45-59	127 959	12 778	11 226	20 302	34 662	118 547	325 474	245 743
60-74	152 860	18 642	15 205	13 327	23 662	186 368	410 064	283 274
75+	183 604	34 140	36 684	19 012	33 130	187 672	494 242	276 744
celkem	**550 407**	**87 439**	**74 700**	**106 699**	**128 065**	**571 734**	**1 519 044****	**1 015 548***

* V celku 1 015 548 je zahrnuto i 1627 osob, u kterých nebyl uveden věk

** Vzhledem k možnosti více odpovědí uvedlo po přepočtu 1 015 548 osob celkem 1 519 044 různých typů postižení. V daném počtu je zahrnuto pouze jedno postižení vnitřních orgánů.

3.4 Chráněné dílny

Chráněná dílna je pracoviště, kde pracuje nejméně 60% osob se změněnou pracovní schopností. Zejména se jedná o osoby s těžším zdravotním postižením, s mentální retardací a o osoby, které podávají pouze zmenšený pracovní výkon a nemohou být umístěny na trhu práce. Může být provozována právnickými nebo fyzickými osobami. V těchto zařízeních zaměstnanci vykonávají chráněnou práci, která probíhá ve volně zvoleném nebo upraveném výrobním programu či pracovní náplni. Od běžných pracovišť se odlišuje v technické úpravě a v individuálním přístupu k zaměstnancům. Technickou úpravou se rozumí zpřístupnění prostor, uspořádání vybavení s přihlédnutím na pohybové možnosti zaměstnanců, úpravy vlastních pracovních míst a pracovních pomůcek. Dalším požadavkem je individuální přístup k zaměstnancům, který se projevuje při instruktáži, vysvětlení a předvedení pracovních postupů a činností. Při adaptaci na nové pracovní a společenské podmínky může dojít k vytvoření bariér a sociálních problémů. Při zdolávání psychických bariér je velmi důležitá přítomnost rehabilitačních pracovníků, případně dalších kvalifikovaných odborníků.

Na vytvoření chráněného pracovního místa či dílny přispívá stát. Takové místo však nesmí zaniknout dříve než za dva roky. Příspěvek je určen na zřízení a vybavení chráněného pracovního místa. Poskytuje se jednorázově, na základě uzavřené dohody s Úřadem práce. Maximální výše příspěvku na jedno chráněné pracovní místo může činit až osminásobek (na občana s TZP až dvanáctinásobek) průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předchozího kalendářního roku. V roce 2008 byla maximální výše příspěvku 168.952,-Kč (na občana s TZP 253.428,-Kč).

Vedle příspěvku na zřízení „dotuje“ stát i provozní náklady chráněného místa. Příspěvek se poskytuje zálohově, na základě uzavřené dohody s Úřadem práce. Maximální výše příspěvku na jedno pracovní místo pro občana se zdravotním postižením na chráněném pracovním místě na jeden rok může činit trojnásobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předchozího kalendářního roku. Pro kalendářní rok 2008 je maximální výše příspěvku 63.357,-Kč.

Přes veškerou nemalou podporu státu mají chráněné dílny značné problémy. Nedostatek státních zakázek, úbytek výrobních programů, vysoký podíl ruční práce, nízká kvalifikace

zaměstnanců a snížená pracovní výkonnost jsou v mnoha případech hlavním důvodem zániku chráněné dílny. [14)]

3.5 Podporované zaměstnání

Podporované zaměstnání je jakási pomoc osobám, které chtějí pracovat, ale ze zdravotních nebo sociálních důvodů obtížně hledají uplatnění na otevřeném trhu práce. Po zaučení na určitém pracovišti tak mohou vykonávat všechny pracovní úkony a být plnohodnotnými zaměstnanci. Uplatnění nalézají především v pomocných profesích a při jednoduchých manuálních pracích. Cílem je zvýšení samostatnosti, zachování zaměstnání, posílení pracovních návyků a motivace k dalšímu rozvoji. Tato služba se přizpůsobuje individuálním potřebám klienta.

Podporované zaměstnání také pomáhá zaměstnavatelům s administrativou, úpravou pracovního místa, pracovní náplní, atd. Přímo v zaměstnání pomáhá klientovi asistent, který zprostředkovává komunikaci se zaměstnavatelem, spolupracovníky, kontroluje práci, učí pracovní návyky, pomáhá při dopravě do a ze zaměstnání. Práce je zde časově omezena na 2 roky. [15)]

3.6 Integrované zaměstnání

Legislativa České republiky se zabývá otázkou zaměstnávání osob se zdravotním postižením na základě mezinárodních dohod a dalších dokumentů. Zákony směřují k tomu, aby osoby s handicapem mohly najít uplatnění na otevřeném trhu práce. Občané se změněnou pracovní schopností se mohou zařadit do integrovaného zaměstnání, za předpokladu poskytnutí vhodných pracovních nabídek, podmínek, reálné pracovní a společenské perspektivy. Zaměstnavatelům jsou ukládány předpisy a povinnosti, kterými má být docíleno vytvoření vhodných příležitostí a efektivního pracovního zapojení zaměstnanců. Dále mají povinnost zaměstnávat osoby s postižením na vhodných pracovních místech, musí jim poskytovat možnost získávání potřebné kvalifikace a umožňovat co nejširší a trvalé pracovní uplatnění. Aby osoby s handicapem dosahovaly podobných výsledků jako ostatní zaměstnanci, by měla být jejich pracoviště uzpůsobena jejich požadavkům, aby jim byla práce co nejvíce usnadněna. [16)]

4 ZAŘÍZENÍ POSKYTUJÍCÍ SOCIÁLNÍ PÉČI A VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

Cílem sociální politiky je zajištění konkrétních sociálních služeb, které zajišťují podporu a pomoc při řešení svízelné životní situace lidí s postižením. Je několik možností, které může postižený jedinec využít v případě, že není schopen žít plně samostatně.

4.1 Ústav sociální péče

Ústavy sociální péče jsou nejznámější, většinou státní zařízení, poskytující sociální služby lidem s lehkým, středně těžkým a těžkým mentálním, tělesným nebo kombinovaným postižením. Posláním těchto zařízení je poskytnout uživatelům nejen kvalitní ubytování (v případě týdenních nebo dlouhodobých pobytů), stravování a nutné sociální služby, ale poskytovat a zprostředkovávat také léčebnou péči, výchovu a vzdělávání, různé druhy terapií, kulturní a společenské vyžití. Samozřejmostí by pak měla být i pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí uživatelů služby. Jedná o kolektivní zařízení, které se řídí určitým organizačním řádem, je tedy zřejmé, že klienti nemají neomezený prostor pro své soukromí a identitu. Jejich osobnost je poznamenána deprivačními vlivy a zřejmá je i sociální izolace. Nedá se však říct, že všechny Domovy pro osoby s zdravotním postižením pracují stejně a i výsledky jejich práce se různí. Záleží na tom, kolik času věnují pracovníci jednotlivým klientům, jak bohatý je program a hlavně jaká je spolupráce s rodinou klienta.

4.2 Denní stacionáře

Denní stacionáře poskytují mimo jiné i služby osobám s lehkým mentálním a kombinovaným postižením. Tedy lidem, kteří bydlí celoročně ve svých rodinách a do zařízení dochází jen v pracovní dny na denní činnost a terapie. Většinou jde o malé skupiny klientů, kdy jejich počet na jednoho pracovníka (asistenta, pedagoga, vychovatele, terapeuta) dosahuje skoro ideální poměr 1: 5 až 1: 2 (pracovník: klienti).

Program činnosti stacionářů zahrnuje jak péči výchovnou, tak i péči léčebně – nápravnou (fyzioterapie, ergoterapie, psychoterapie, logopedie apod.) Tyto subjekty zřizují jednak obce, ale také občanská sdružení, neziskové organizace a nadace. Stacionáře jsou velmi vhodné pro klienty s funkční a spolupracující rodinou. Rodiče mohou chodit do zaměstná-

ní, ekonomicky zabezpečit rodinu a zároveň se mohou přiměřeně věnovat svému dítěti s postižením.

Základní činnost a rozsah úkonů poskytovaných v Denním stacionáři je uveden v zákoně č.108/2006 o sociálních službách a prováděcí vyhlášce 505/2006

Denní stacionáře § 12

(1) Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v denních stacionářích se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

a) pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu:

1. pomoc při oblékání a svlékání včetně speciálních pomůcek,

2. pomoc při přesunu na lůžko nebo vozík,

3. pomoc při prostorové orientaci, samostatném pohybu ve vnitřním prostoru,

4. pomoc a podpora při podávání jídla a pití,

b) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu:

1. pomoc při úkonech osobní hygieny,

2. pomoc při použití WC,

c) poskytnutí stravy:

zajištění stravy přiměřené době poskytování služby a odpovídající věku, zásadám racionální výživy a potřebám dietního stravování,

d) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti:

1. pracovně výchovná činnost,

2. nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,

3. vytvoření podmínek pro zajišťování přiměřeného vzdělávání nebo pracovního uplatnění,

e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob,

f) sociálně terapeutické činnosti:

socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,

g) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:

pomoc při komunikaci vedoucí k uplatňování práv a oprávněných zájmů.

(2) Maximální výše úhrady za poskytování sociálních služeb v denních stacionářích činí

a) 100 Kč za hodinu, podle skutečně spotřebovaného času nezbytného k zajištění úkonů, za úkony uvedené v odstavci 1 písm. a), b) a d) až g); pokud poskytování těchto úkonů, včetně času nezbytného k jejich zajištění, netrvá celou hodinu, výše úhrady se poměrně krátí,

b) za úkon uvedený v odstavci 1 písm. c)

1)150 Kč denně za celodenní stravu v rozsahu minimálně 3 hlavních jídel,

2) 75 Kč za oběd, včetně provozních nákladů souvisejících s přípravou stravy.[17)]

Denní stacionáře můžeme najít v různých podobách. Všechny se řídí Zákonem č.108/2006Sb o sociálních službách. Při hodnocení služby se musí přihlédnout k několika kritériím. Denní stacionář, který je součástí většího celku jako jsou např. Domovy pro osoby se zdravotním postižením, má zcela jistě jiné možnosti než Denní stacionář provozovaný nestátní či církevní organizací. Na straně jedné najdeme moderní budovy a zařízení s větším počtem uživatelů služby, na straně druhé zase většinou rodinné prostředí. Objektivně posoudit kvalitu služby je hodně těžké, důležitá je spokojenost lidí, kteří službu využívají.

4.3 Centra denních služeb

§ 11

Centra denních služeb

(1) Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v centrech denních služeb se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

a) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu:

1. pomoc při úkonech osobní hygieny,

2. pomoc při základní péči o vlasy a nehty,

3. pomoc při použití WC,

b) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy:

1. zajištění stravy přiměřené době poskytování služby a odpovídající věku, zásadám racionální výživy a potřebám dietního stravování,

2. pomoc a podpora při podávání jídla a pití,

c) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti:

1. nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,

2. podpora při získávání návyků souvisejících se zařazením do běžného společenského prostředí včetně využívání běžně dostupných služeb a informačních zdrojů,

d) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob,

e) sociálně terapeutické činnosti:

socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,

f) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:

pomoc při komunikaci vedoucí k uplatňování práv a oprávněných zájmů.

(2) Maximální výše úhrady za poskytování sociálních služeb v centrech denních služeb činí

a) 100 Kč za hodinu, podle skutečně spotřebovaného času nezbytného k zajištění úkonů, za úkony uvedené v odstavci 1 písm. a), písm. b) bodě 2 a písm. c) až f); pokud poskytování těchto úkonů, včetně času nezbytného k jejich zajištění, netrvá celou hodinu, výše úhrady se poměrně krátí,

b) za úkon uvedený v odstavci 1 písm. b) bodě 1

1) 150 Kč denně za celodenní stravu v rozsahu minimálně 3 hlavních jídel,

2) 75 Kč za oběd, včetně provozních nákladů souvisejících s přípravou stravy. [18)]

Centra denních služeb jsou stejně jako Denní stacionáře službou placenou, to znamená, že si uživatel službu hradí z vlastních finančních zdrojů. Poplatky za poskytované služby se různí a jejich výše záleží na rozsahu poskytovaných služeb, ale její max.hranice je stanovena zákonem.

4.4 Sociálně terapeutické dílny

Dalším zařízením, které poskytuje své služby osobám s lehkým mentálním, kombinovaným a tělesným postižením jsou Sociálně terapeutické dílny. Ve většině případů služby v těchto zařízeních poskytují nestátní nebo církevní organizace, sdružení a nadace.

§ 32

Sociálně terapeutické dílny

(1) Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v sociálně terapeutických dílnách se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

a) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu:

pomoc při běžných úkonech osobní hygieny,

b) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy:

1. zajištění stravy přiměřené době poskytování služby a odpovídající věku, zásadám racionální výživy a potřebám dietního stravování,

2. pomoc při přípravě stravy přiměřené době poskytování služby,

c) nácvik dovedností pro zvládání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začleňování:

1. nácvik oblékání a svlékání včetně speciálních pomůcek,

2. nácvik přesunu na vozík a z vozíku,

d) podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností:

1. nácvik a upevňování motorických, psychických, sociálních a pracovních schopností a dovedností,

2. pomoc při obnovení nebo upevnění, zprostředkování kontaktu s přirozeným sociálním prostředím.

(2) Maximální výše úhrady za poskytování sociálních služeb v sociálně terapeutických dílnách činí za úkon uvedený v odstavci 1 písm. b) bodě 1

1) 150 Kč denně za celodenní stravu v rozsahu minimálně 3 hlavních jídel,

2) 75 Kč za oběd, včetně provozních nákladů souvisejících s přípravou stravy. [19)]

Denní stacionář, Centra denních služeb a Sociálně terapeutické dílny poskytují hodně podobné a v některých bodech i shodné služby. Některá zařízení vylučují osoby s duševním onemocněním, jiná se právě těmto lidem věnují. To závisí na cílové skupině jednotlivých zařízení a na možnostech zajištění služby patřičnými odborníky.

Denní stacionáře a Centra denních služeb se od Sociálně terapeutických dílen liší hlavně tím, že Sociálně terapeutické dílny jsou službou bezplatnou. Další důležitý a hodně podstatný rozdíl těchto zařízení je uveden u Sociálně terapeutické dílny v odstavci 2, bod d) – Podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností – tedy snaha službou působit na každého jedince podle individuálních potřeb tak, aby byl schopen si osvojit či zdokonalit své pracovní návyky a dovednosti a mohl být zařazen do pravidelného pracovního procesu. Kladen je důraz na rozvíjení a vylepšení kvality života uživatelů služby podle jejich požadavků, přání a potřeb, na jejich integraci do společnosti a zachování lidské důstojnosti.

Do všech zmiňovaných zařízení jsou přijímány nejen osoby, které se po ukončení povinné školní docházky již více nevzdělávali, ale i ti, kteří učební obor absolvovali, na trhu práce však nenašli uplatnění a ke svému dalšímu rozvoji potřebují dlouhodobou podporu při získávání pracovních návyků. Projekty mají podpůrný charakter, přináší uživatelům společenské i pracovní uplatnění.

4.5 Občanská sdružení

Občanské sdružení je nejstarší a nejrozšířenější právní formou nevládní neziskové organizace. Sdružení se většinou zakládá za účelem sdílení společných zájmů nebo vykonávání obecně prospěšné činnosti jako např. poskytování sociálních služeb, vzdělávací a informační aktivity apod. Činnost občanských sdružení je upravena zákonem o sdružování občanů č. 83/1990 Sb.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 MOŽNOSTI UPLATNĚNÍ OSOB S LEHKÝM MENTÁLNÍM A KOMBINOVANÝM POSTIŽENÍM PO UKONČENÍ POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY V UHERSKÉM BRODĚ

Představte si, že máte doma dítě s lehkým mentálním nebo kombinovaným postižením, které právě s většími či menšími úspěchy dokončilo povinnou školní docházku. Asi si bude stejně tak jako všichni ostatní rodiče klást otázku co dál. Pokud je vaše dítě schopné i nadále navštěvovat další školu a je současně schopno se naučit nové věci a osvojit si určité pracovní návyky, je celá věc načas vyřešena. Dle zručnosti a případně zájmů dítěte, vyberete určitý učební obor. V Uherském Brodě se naskýtá několik možností…

5.1 Střední odborné učiliště Uherský Brod

Toto odborné učiliště nabízí žákům vycházejícím ze základních škol celou řadu možností vyučit se v některém učebním oboru. A to i pro žáky ze Speciálních a praktických škol. Učební obory pro tyto žáky jsou pro lepší orientaci v nabídce označovány písmenem E. Konkrétně se jedná o Opravářské práce, Pekařské práce, Malířské, lakýrnické a natěračské práce a Zednické práce. V učilišti je i spousta jiných oborů, které jsou, pokud to žáci zvládnou, připraveni i na výuku žáků s lehkým mentálním postižením. Jsou to např. obory Krajinář, Krajinářka, Pekař, Pekařka.

Výuka se v učilišti upravuje podle individuálních potřeb jednotlivých žáků, ale na druhou stranu udržuje daný standart a záleží na každém jednotlivci, jak k výuce přistupuje. Není výjimkou vytvořit pro daného žáka individuální plán výuky, tak, že se může ve větší části teoretické výuky připravovat doma a pak jen dochází do školy na přezkoušení a na praxi. Tuto možnost, ale žáci nevyužívají tak často, jak by se mohlo zdát. Práce v kolektivu je pro ně více motivující a je jakýmsi hnacím motorem. Učiliště má s výukou žáků s lehkým mentálním postižením velmi dobré zkušenosti a v mnoha případek pak tito po ukončení dvouletého oboru pokračují ve studiu dál. Je to dané i faktem, že praktická výuka převládá nad tou teoretickou, a proto se může plně rozvinout zručnost jednotlivců.

Dle zkušeností vedení školy, si žáci vybírají pokud možno takový učební obor, ve kterém pracuje někdo z blízké rodiny nebo z okruhu známých a mají tak jistotu, že po ukončení učiliště budou mít pracovní uplatnění. To se samozřejmě netýká všech žáků a tak určité

procento z nich musí hledat pomoc na Úřadě práce a současně i možnost trávit volný čas nějakým jiným smysluplným způsobem.

Pokud nabídka učebních oborů přímo v Uherském Brodě zájemce neuspokojí, mají možnost dojíždět do některého z učilišť v okolí. Například Střední škola Mesit v Uherském Hradišti nabízí žákům s upraveným vzdělávacím plánem hned několik zajímavých oborů: Zahradnické práce – květinářské a aranžérské práce, Práce ve zdravotnictví a sociálních službách – pečovatelské práce, Šití oděvů, Zámečnické práce a údržba, Obráběcí práce a Knihařské práce. Nabídka oborů je široká a možnost uplatnění se jeví jako dostačující, ale realita je nakonec jiná. Jak už jsem zmiňovala výše, pokud má žák podporu a možnost uplatnění ve vlastní rodině nebo v nějaké chráněné dílně, je situace vyřešena ke spokojenosti všech. Pokud tuto možnost žáci nemají, ve většině případů skončí jako uchazeči o zaměstnání v evidenci Úřadu práce a pak logicky hledají uplatnění například v některém zařízení poskytující sociální služby.

5.2 Ústav sociální péče v Uherském Brodě

Ústav sociální péče v Uherském Brodě vznikl v roce 1985 a jeho zřizovatelem je Krajský úřad Zlínského kraje.

Zařízení je rozděleno na 4 oddělení (2 chlapecká, 2 smíšená), které zajišťují celoroční, týdenní a denní pobyt. Celoroční pobyt poskytuje služby 49 uživatelům, týdenní pobyt 20 uživatelům a denní pobyt 7 uživatelům.

Cílem poskytovaných služeb je integrace (začlenění klientů do společnosti v rámci spolupráce s různými institucemi města Uherský Brod), normalizace (být součástí přirozeného prostředí, mít své přátele a známé) a humanizace (individuální přístup ke klientům). Základní principy při poskytování služeb jsou založeny na hodnotách lidských práv u skupin jednotlivců tak, jak jsou vyjádřeny v Chartě lidských práv, v Úmluvě o právech dítěte a v Deklaraci práv mentálně postižených. Pracovníci zařízení respektují jedinečnost každého klienta bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, mateřský jazyk, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, náboženské či politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.

V areálu je pro klienty k dispozici tělocvična, sauna, posilovna a počítačová učebna. V zájmu rozvoje schopností klientů, rozvoje estetického cítění a zapojení do společenského

života se organizují kulturní činnosti: rekreační pobyty, besídky, olympiády, různé druhy soutěží a vystoupení, zábavná odpoledne a podobně. Některým klientům jsou umožněny individuální vycházky do okolí. Souhlas s vycházkami vydává vedoucí zařízení, rodiče nebo zákonní zástupci klientů.

Výchova a vzdělávání v ústavu je poskytována uživatelům v rozsahu jejich rozumových schopností. Uživatelé jsou zpravidla rozděleni do výchovných skupin, které jsou upraveny podle stupně mentální retardace s přihlédnutím k dalšímu možnému postižení. Každé oddělení zabezpečuje výchovu na základě vytvořeného ročního plánu, který se dále rozpracovává na týdenní plány. Jednotliví klienti mají rozpracovaný také individuální výchovný plán. Složky výchovné práce jsou smyslová výchova, rozumová a společenská výchova, výchova řeči, estetická výchova, hudebně pohybová výchova, tělesná výchova a pracovní výchova. Všichni klienti zařízení mají možnost pracovní terapie. Za práci pro zařízení může být uživatelům udělena finanční odměna, o které rozhodují vedoucí zařízení a pracovníci vykonávající dohled. Pracovní terapie probíhá v terapeutické dílně, v keramické dílně, v kuchyni, na zahradě, v prádelně a drobné činnosti v rámci provozu oddělení. V terapeutické dílně uživatelé pracují na tkalcovském stavu, kolikovém a rámovém stávku, na kterých vyrábějí dečky, ubrusy, sedáky, koberce a polštáře. Dále zde vyšívají, háčkují a vyrábí náramky z drobných skleněných korálků. Méně zruční, ale prácechtiví uživatelé vymalovávají obrázky. V keramické dílně tvoří zvonkohry, misky, zápichy do květináče, drobné závěsné motivy. Při této práci rozvíjí jemnou motoriku a smyslové vnímání. Práce je obohacuje novými zkušenostmi. Na zahradě klienti pomáhají při údržbě trávníku, chodníků, čistí bazén a v neposlední řadě také pečují o políčko a nový skleník. Na políčku pěstují brambory, kořenovou zeleninu a jahody. Ve skleníku rajčata, papriky a salátové okurky. Tato práce je pro klienty velkým přínosem, protože si o to více cení zeleniny, kterou si sami vypěstují. Tím si také více uvědomují hodnotu potravin. V zimním období udržují chodníky v areálu úklidem sněhu. Dalším pracovním uplatněním je práce v kuchyni, která spočívá v mytí nádobí, v pomocné práci při přípravě stravy a rozvozu stravy na jednotlivá oddělení. V prádelně je zaměstnána, stejně jako v kuchyni, pouze jedna klientka. V prádelně pomáhá věšet vyprané prádlo, skládá spodní prádlo a ponožky a roztříděné čisté oblečení rozváží na oddělení. V rámci provozu oddělení mají uživatelé rozděleny služby v jídelnách a koupelnách. Další možností jsou nabídky několika firem, ve kterých lepí etikety na různé drogistické zboží, pomáhají s překládáním krabic,

dále drobné pomocné práce zednické. V posledním roce přišla nabídka třídění recyklačního materiálu. Tato práce je pro uživatele velmi nenáročná, a proto patří mezi oblíbené činnosti. Výtěžky, z těchto prací, jsou použity na rekreační pobyty klientů a na nákupy kompenzačních pomůcek.

5.3 Denní stacionář

V Uherském Brodě je Denní stacionář pro osoby s lehkým a středně těžkým mentálním, tělesným a kombinovaným postižením součástí Ústavu sociální péče.

5.4 Centrum denních služeb

Toto zařízení jako takové v Uherském Brodě není, ale částečně jej může nahradit Pečovatelská služba, kterou poskytuje jednak město Uherský Brod jako její zřizovatel a pak také Oblastní charita Uherský Brod. Tuto službu je možné zkombinovat s další sociální službou, kterou poskytuje Terapeutická dílna sv. Justiny. Poradenskou službu, kterou běžně zajišťuje Centrum denních služeb v našem městě částečně supluje Centrum pro rodinu, Středisko kompletní péče pro rodinu, školu a duševní zdraví Luisa a sociální poradenství poskytují také sociální pracovnice Oblastní charity a sociálního odboru města.

5.5 Terapeutická dílna sv. Justiny, Oblastní charita Uherský Brod

Terapeutická dílna sv. Justiny Uherský Brod je nestátní, neziskové zařízení, které poskytuje denní službu osobám s mentálním, tělesným, zdravotním nebo kombinovaným postižením. Tyto osoby díky svému handicapu nemohou být zatím zařazeny do pravidelného pracovního procesu nebo jsou dlouhodobě vedeni na Úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání. Služba se snaží individuálně poskytovat uživatelům účelovou aktivaci prostřednictvím sociálně pracovních terapií tak, aby došlo k upevnění či rozvinutí jejich pracovních návyků a dovedností a uživatelé pak mohli být za určitých podmínek zařazeni do pracovního procesu. Cílem služby je zachování, či vylepšení kvality jejich života naplněného pracovní činností a radostí z výsledků své práce a zároveň jim dává důležitý pocit potřebnosti a užitečnosti. Projekt má podpůrný charakter, přináší uživatelům společenské i pracovní uplatnění.

V současné době navštěvuje zařízení 10 uživatelů služby, což je zároveň i naplněná kapacita zařízení. Uživatelům se intenzivně věnují 3 zaměstnanci. Jedná se o sociální pracovnici,

sociálního pedagoga a asistentku. Zařízení dílny je umístěno v podkrovních prostorách, ale zařízení je zcela bezbariérové a přístup pro vozíčkáře je zajištěn schodovou plošinou. Provozní doba zařízení je stanovena od 6.30 hod. do 15.00 hod., ale pracovní dobu lze na základě individuálních potřeb klientů, a v rámci možností personálu, časově upravit. Uživatelé služby se do zařízení dopravují vlastními prostředky, po vzájemné domluvě je možnost dopravy, kterou si ale zájemci musí hradit z vlastních nákladů. Pobyt v zařízení je podle zákona 108/2006, o sociálních službách, § 32 bezplatný, uživatelé hradí stravu a případné nadstandardní úkony. Do zařízení jsou přijímáni zájemci od 15 do 65 let. V rámci pracovních terapií uživatelé vyrábí různé drobné dárkové předměty, šijí hračky, polohovací a podkládací polštáře a válce, pracují s hlínou, tkají na menších stavech, vyrábí korálkové náramky a přívěsky, malují na květináče, stříhají a lepí různé přáníčka, výzdobu do oken a podobně. Své výrobky pak nabízejí na různých výstavních akcích, jarmarcích nebo je věnují do nemocnice pro děti. Jako odměnu za vykonanou práci si pak mohou vybrat nějaký pěkný výlet, divadelní představení nebo třeba i týdenní pobyt v rekreačním zařízení charity. Zaměstnanci zařízení se snaží pomoci uživatelům zvládnou případné problémy s vedením domácnosti a tak se společně věnují vaření, chodí nakupovat a učí se hospodařit s penězi. Vaření se v dílně stalo tradicí, vaří se jeden den v týdnu a uživatelé si vše musí nachystat a udělat sami. Vyberou recept, sestaví si nákupní lístek, suroviny nakoupí a pak společně vaří. Čas od času pozvou na oběd některého ze sponzorů, rodičů nebo třeba pane ředitele charity. Jejich chvála je pro ně velikou odměnou a motivací. Pohybovou soběstačnost a tělesnou kondici společně upevňují pravidelným cvičením, plaváním, saunováním a turistickými výlety do blízkého i vzdálenějšího okolí. V rámci integrace do společnosti, chodí uživatelé na různé besedy do škol, dělají je žáky nižších ročníků „dílničky“, kdy společně vyrábí drobné dárečky, chodí se stravovat do restaurace, navštěvují různé úřady a instituce, kde se učí jak se mají „hlásit“ o svá práva a současně i to, kde mohou v případě potřeby najít pomoc při řešení různých životních situacích. Celá činnost dílny je zaměřena nejen na upevňování a rozvíjení pracovních návyků, ale snahou všech je připravit uživatele na samostatný život. A že to jde, dokazuje příběh Ivanky, která byla uživatelkou služby několik let. Naučila se nejen zvládat péči o svou osobu, získala zdravé sebevědomí a nakonec si našla hodného a svědomitého partnera, který ji dokázal dát potřebnou podporu, a společně založili rodinu. Žijí ve vlastním rodinném domku a společně pečují o čtyřletého syna.

5.6 Občanské sdružení Mozaika

Občanské sdružení Mozaika se věnuje převážně nárazovým volnočasovým aktivitám pro zdravotně postižené. Pořádají pro ně např. výlety, několikadenní pobyty v přírodě, účastní se plesů, jezdí na čtrnácti denní pobyty k moři…

Po vzájemné domluvě mohou zajistit dobrovolníky jako asistenční doprovod a poskytují průvodcovské služby. Denní pobyt jako takový, ale nezajišťují. Toto zatím není v možnostech sdružení, které si teprve hledá svoje místo na slunci.

6 CÍL PRÁCE

Cílem této práce bylo zjistit, jaké možnosti dalšího uplatnění mají osoby s lehkým mentální postižením po ukončení povinné školní docházky v Uherském Brodě. Dále bych chtěla postoj těchto osob k práci a k pobytu v některém ze zařízení poskytující sociální služby. Předmětem mého zájmu byli uživatelé Ústavu sociální péče a Terapeutické dílny sv. Justiny.

6.1 Hypotézy práce

1. Hypotéza

Více než 80% uživatelů sociálních služeb s lehkou mentální retardací, je nebo v minulosti bylo evidováno na Úřadu práce

2. Hypotéza

Více než 80% uživatelů sociálních služeb je rádo, že našli v těchto zařízeních určité pracovní uplatnění

3. Hypotéza

Více než 50% uživatelů sociálních služeb je rádo, že za práci dostávají finanční nebo jinou odměnu.

6.2 Zkoumaný soubor

Respondentů, kteří se zúčastnili mého výzkumného šetření bylo 20 (100%). Z toho 10 (50%) respondentů z Ústavu sociální péče a 10 (50%) respondentů z Terapeutické dílny sv. Justiny. Věková hranice zahrnovala osoby starší 16. let.

6.3 Použitá metoda

Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila dotazník – příloha č. 1. Tato metoda umožňuje rychlé shromáždění dat, ale může se stát, že dotazovaný dobře nepochopí položku v dotazníku. Tím může dojít ke zkreslení získaných informací.

V první části dotazníku jsou respondenti seznámeni s mým jménem, oborem, který studuji a s tématem mé práce. Dále jsou informováni o tom, že dotazník je anonymní.

Dotazník obsahuje celkem 13 položek. V dotazníku jsou užity položky uzavřené (výběr z daných odpovědí), polouzavřené (s možností doplnění), a otevřené (možnost jakékoliv odpovědi).

Data dotazníku jsem získávala po dobu 1 týdne. Pro získání dostatečného množství informací jsem rozdala 20 dotazníků.

Respondentů, kteří se zúčastnili šetření bylo 20, návratnost je tedy 100%.

Dotazník byl respondentům předán osobně.

Jednotlivé vyplněné položky jsem znázornila v tabulkách. V případě otevřených otázek jsem popsala nejčastější odpovědi.

6.4 Interpretace výsledků

Položka č. 1

Věk respondentů

Věk osob, které se zúčastnily dotazníkového šetření se pohybuje mezi dvaceti až padesáti pěti lety. Průměrný věk respondentů, kteří odpovídali je 29 let.

Věk respondentů

	20-30 let	31-40let	41-50 let	51-55 let	celkem
absolutní četnost	15	4	0	1	20
relativní četnost	75%	20%	0%	5%	100%

Položka č. 2

Pohlaví respondentů

Výzkumného šetření se zúčastnilo 11 (55%) mužů s mentálním postižením a 9 (45%) žen s mentálním postižením.

Pohlaví respondentů

	žena	muž	celkem
absolutní četnost	9	11	20
relativní četnost	45%	55%	100%

Položka č. 3

Vzdělání respondentů

Ve většině případů jsou respondenti absolventy ZŠ praktické - 8 osob (40%),
7 osob (35%) navštěvovalo ZŠ speciální a 5 osob (25%) dotazovaných má vzdělání v odborném učilišti.

Vzdělání respondentů

	ZŠ praktická	ZŠ speciální	Odborné učiliště	celkem
absolutní četnost	8	7	5	20
relativní četnost	40%	35%	25%	100%

Položka č. 4

Zaměstnání respondentů

Na položenou otázku 4 respondenti (20%) odpověděli, že v minulosti pracovali a 16 respondentů (80%) nikdy nepracovalo. Bližším dotazováním jsem zjistila, že několik osob z těch, kteří odpověděli, že nikdy nepracovali, pracovali na nějaké brigádě, ale brigádu nepovažují za práci (zaměstnání).

Zaměstnání respondentů

	pracovali	nepracovali	celkem
absolutní četnost	4	16	20
relativní četnost	20%	80%	100%

Položka č. 5

Evidence na Úřadu práce

15 (75%) dotazovaných nebylo nikdy evidováno na Úřadu práce, 4 osoby (20%) evidováni byli, ale už nejsou a 1 osoba (5%) je v současné době v evidenci Úřadu práce.

Evidence na Úřadu práce

	jsem evidovaný	nejsem evidovaný	nikdy jsem nebyl evidovaný	celkem
absolutní četnost	1	4	15	20
relativní četnost	5%	20%	75%	100%

Položka č. 6

Je výhodnější pracovat nebo nepracovat

18 (90%) tázaných odpovědělo, že je výhodnější pracovat a pouze 2 (10%) respondentů odpovědělo, že práce není výhodná. Z velké většiny kladných odpovědí usuzuji, že klienti, kteří zastávají nějakou pracovní činnost, jsou spokojenější.

Je výhodnější pracovat nebo nepracovat

	pracovat	nepracovat	celkem
absolutní četnost	18	2	20
relativní četnost	90%	10%	100%

Položka č. 7

Obhájení názoru na otázku, zda je lepší pracovat nebo nepracovat

Respondenti zde měli vysvětlit, proč zastávají právě ten názor, který v dotazníku uvedli. Nejčastějším názorem (18 osob – 90%) byla vidina vydělaných peněz, další názory jsou tyto:-

- „ Pracuji proto, abych se nenudil.“
- „ Když pracuji, jsem prospěšný pro sebe i pro okolí.“
- „ Bez práce nejsou koláče.“
- „ Tak aspoň rychle uběhne čas.“
- „ Protože práce šlechtí člověka“
- „ Protože mě baví pracovat.“
- „ Nechci mít obě ruce levé.“
- „ Člověk se líp cítí.“
- „ Maminka chodila také do práce a tatínek nosí domu peníze.“

2 osoby (10%) odpověděly na předešlou otázku záporně:

- „ Nebaví mě to.“
- „ Nepomáhám nikomu.“

Položka č. 8

Uživatelé jsou rádi, že mají práci

Všichni dotazovaní (100%) jsou spokojeni s tím, že mají možnost pracovního uplatnění. Tento výsledek mě ujišťuje v tom, že pro osoby s mentální retardací je práce důležitá a mají z ní radost.

Uživatelé jsou rádi, že mají práci

	ano	ne	celkem
absolutní četnost	20	0	20
relativní četnost	100%	0%	100%

Položka č. 9

Je Vaše práce důležitá?

Na takto kladenou otázku oslovení respondenti odpovídali v 70% ano, že je pro ně práce velmi důležitá, pro 5% důležitá není a 25% neví jak na kladenou otázku odpovědět.

Práce je důležitá

	ano	ne	nevím	celkem
absolutní četnost	14	1	5	20
relativní četnost	70%	5%	25%	100%

Položka č. 10

Důvod práce v zařízení

Na otázku respondenti vybírali odpověď z několika nabízených možností a mohli zaškrtnout i několik variant.

Odpovědi: – finanční odměna – 5 osob (25%)

- radost z práce – 8 osob – (40%)
- setkání s jinými lidmi – 12 osob (60%)
- pracovní uplatnění – 14 osob (70%)
- vlastní tvořivost – 3 osoby (15%)

Ze získaných odpovědí jasně vyplívá, že je pro respondenty pracovní uplatnění opravdu důležité.

Položka č. 11

Odměna za práci

Cílem kladené otázky, bylo zjistit, zda je pro dotazované důležitá finanční či jiná odměna, kterou případně dostanou za odvedenou práci.

11 osob (55%) odpovědělo, že je pro ně finanční a jiná odměna důležitá, 5 osob (25%) uvedlo, že je pro ně důležitá jiná odměna a 4 osoby (20%) odpovědělo, že pro ně není důležitá žádná odměna.

Odměna za práci

	finanční a jiná odměna je důležitá	jiná odměna je důležitá	finanční a jiná odměna není důležitá	celkem
absolutní četnost	11	5	4	20
relativní četnost	55%	25%	20%	100%

Položka č. 12

Práce bez odměny

Na danou otázku odpovědělo 11 osob (55%), že by pracovali i bez odměny, 4 osoby (20%) by bez odměny nepracovalo a 5 osob (25%) odpovědělo, že neví.

Práce bez odměny

	ano	ne	nevím	celkem
absolutní četnost	11	4	5	20
relativní četnost	55%	20%	25%	100%

Položka č. 13

Zjištění pravidelného finančního příjmu

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda má pravidelný příjem vliv na skutečnost, že chtějí nebo nechtějí respondenti za odvedenou práci odměnu.

Na otázku odpovídali takto: 9 osob (45%) má plný invalidní důchod (PID), 1 osoba (5%) má částečný invalidní důchod (ČID), 8 osob (40%)uvedlo, že nemají žádný pravidelný příjem (klienti ÚSP) a 2 osoby (10%) neví, zda mají nějaký příjem (klienti ÚSP). Zajímavé je, že i osoby, které nemají nebo neví, zda mají pravidelný příjem, by pracovalo i bez finanční odměny.

Finanční příjem

	PID	ČID	nemají příjem	neví, zda mají příjem	celkem
absolutní četnost	9	1	8	2	20
relativní četnost	45%	5%	40%	10%	100%

6.5 Ověření hypotéz

Hypotéza č. 1

Více než 80% uživatelů sociálních služeb s lehkou mentální retardací, je nebo v minulosti bylo evidováno na Úřadu práce.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Z výsledků dotazníku vyplívá, že jen 25% dotázaných bylo, nebo je v evidenci Úřadu práce.

Výsledek tohoto zjišťování mě osobně hodně překvapil. Milně jsem se domnívala, že většina OZP je evidována na úřadu práce. Při bližším zjišťování důvodu, proč nejsou dotazovaní evidováni jako žadatelé o zaměstnání, jsem zjistila, že si většina z nich myslí, že je to zbytečné, protože stejně nedostanou žádné peníze. Ani jednoho z nich nenapadla možnost, že když budou v evidenci žadatelů o zaměstnání mají větší šanci nějaké zaměstnání získat.

Hypotéza č. 2

Více než 80% uživatelů sociálních služeb je rádo, že našli v těchto zařízeních určité pracovní uplatnění.

Tato hypotéza se potvrdila. Všech 20 (100%) dotazovaných odpovědělo, že je rádo, že mají v zařízení pracovní uplatnění.

Pokud do této hypotézy zahrnu i doplňující odpovědi z dotazníků, jasně se nám ukazuje, že je práce pro respondenty důležitá nejen z finančního hlediska, ale hlavně jako seberealizace, setkávání s lidmi, trávení volného času smysluplnou činností apod. Pracovní činnost tedy přináší dotazovaným určité uspokojení a jejich život tím dostává jistý řád a smysl.

Hypotéza č. 3

Více než 50% uživatelů sociálních služeb je rádo, že za práci dostávají finanční nebo jinou odměnu.

Tato hypotéza se potvrdila. Z odpovědí tedy jasně vyplívá, že je pro dotazované finanční či jiná odměna důležitá (55% osob), ale současně by dokázali a chtěli pracovat i bez jakékoliv odměny. Tím se potvrzuje tvrzení v hypotéze č. 2.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na možnosti a uplatnění osob s lehkým mentálním postižením po ukončení povinné školní docházky.

V práci jsem popsala osobu s mentální retardací, dále možnost vzdělávání, následné uplatnění na trhu práce a možnosti využití sociálních služeb.

Cílem mé práce bylo zjistit jaké konkrétní možnosti a uplatnění mají tyto osoby v Uherském Brodě a jeho blízkém okolí.

Druhým cílem bylo zmapovat postoje a názory osob s mentálním postižením k pracovní činnosti. Svůj průzkum jsem prováděla v Terapeutické dílně sv. Justiny a v Ústavu sociální péče v Uherském Brodě.

Zjistila jsem, že pro většinu uživatelů těchto sociálních služeb je výhodnější pracovat, protože tak mají možnost seberealizace, uplatnění svých dovedností, plnohodnotně využít svůj volný čas a za svou práci mohou získat určitou finanční či jinou odměnu. Z dotazníkového šetření vyplívá, že je pro ně práce důležitá a v podstatě by pracovali i bez příslibu finanční či jiné odměny. Důraz kladou na skutečnost, že se během pracovní činnosti setkávají s jinými lidmi, pracují v kolektivu a díky pracovní činnosti cítí jisté uspokojení. Pokud je jim umožněna práce, která vyhovuje jejich dovednostem, dosahují podstatně lepších výsledků a jsou spokojenější. Ve většině případů umožní pracovní činnost těmto osobám změnu životního stylu. Tím, že se obě zařízení zúčastňují různých prodejních akcí a výstav, kde sami uživatelé služeb mohou prezentovat svou práci, dochází automaticky k jisté socializaci a klienti jsou nadšeni zájmem veřejnosti.

Je škoda, že se nedaří navázat lepší spolupráci s podnikatelskými subjekty a více tak uplatnit osoby s mentální retardací na trhu práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

[1] VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie pro pomáhající profese*, ISBN: 80–7178-802–3, Praha, Portál 2004,

[2] <http://www.ssvp.wz.cz/Texty/mentalniretardace.html>, dne 18. 1. 2009

[3] ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*, ISBN: 80–7367-060–7, Praha, Portál 2006

[4] ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*, ISBN: 80–7367-060–7, Praha, Portál, 2006

[5] ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*, ISBN: 80–7367-060–7, Praha, Portál, 2006

[6] ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*, ISBN: 80–7367-060–7, Praha, Portál, 2006

[7] ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*, ISBN: 80–7367-060–7, Praha, Portál, 2006

[8] ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*, ISBN: 80–7367-060–7, Praha, Portál, 2006

[9] *Standardní pravidla pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením*. Praha, Sdružení zdravotně postižených v ČR, 1997.

[10] Zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, § 67

[11] Zákon č.435/2004 Sb., prováděcí vyhláška č.518/2004 Sb

[12] <http://portal.mpsv.cz/sz/stat>

[13] *Výběrové šetření o zdravotně postižených osobách*, Český statistický úřad

[14] LIEBLOVÁ, Zdeňka. *Zákon o zaměstnanosti s komentářem*, ISBN: 80–7263-328–7, Olomouc, Anag,2006

[15] <http://www.agenturapondeli.cz/data/podporovane-zamestnavani.doc>, dne 16. 2. 2009

[16] LIEBLOVÁ, Zdeňka. *Zákon o zaměstnanosti s komentářem*, ISBN: 80–7263-328–7, Olomouc, Anag,2006

[17] Vyhláška č. 505/2006 Sb. k provedení zákona o sociálních službách § 12

[18] Vyhláška č. 505/2006 Sb. k provedení zákona o sociálních službách § 11

[19] Vyhláška č. 505/2006 Sb. k provedení zákona o sociálních službách § 67

SEZNAM PŘÍLOH

1. Dotazník
2. Fotografická příloha

Příloha č. 1

Vážená paní, pane, jmenuji se Lenka Surá a studuji třetím rokem obor sociální pedagogika na Baťově univerzitě ve Zlíně. Pro svoji závěrečnou práci jsem si vybrala téma Možnosti uplatnění osob s lehkým mentálním a kombinovaným postižením po ukončení povinné školní docházky. Z tohoto důvodu se obracím na Vás a prosím Vás o spolupráci a vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník je anonymní.

Předem Vám děkuji za spolupráci.

Dotazník pro klienty, kteří jsou zapojeni do pracovní činnosti

1) Věk: ……

2) Pohlaví: A) žena

B) muž

3) Vzdělání: A) ZŠ praktická

B) ZŠ speciální

C) Praktická škola

D) jiné …….

4) Už jste byl/a někdy zaměstnaný/á?

A) ano

B) ne

5) Na Úřadu práce:

A) jsem evidován/a

B) již nejsem evidován/a

C) nikdy jsem nebyl evidován/ a

6) Je výhodnější pracovat nebo nepracovat?

A) pracovat

B) nepracovat

7) Proč si to myslíte?

……

8) Jste rád/a, že v zařízení máte práci?

A) ano

B) ne

9) Myslíte si, že je Vaše práce důležitá?

A) myslím, že ano

B) myslím, že ne

C) nevím

10) V zařízení pracujete proto, že:

A) dostanete finanční odměnu

B) vás práce baví

C) se setkáváte s jinými lidmi

D) máte určité pracovní uplatnění

E) můžete uplatnit své nápady

11) Je pro vás finanční nebo jiná odměna důležitá?

F) finanční odměna je důležitá

G) finanční odměna není důležitá

H) jiná odměna je důležitá

I) jiná odměna není důležitá

12) Pracoval/a byste i bez finanční nebo jiné odměny?

A) ano

B) ne

13) Jaký je váš pravidelný finanční příjem

A) plný invalidní důchod

B) částečný invalidní důchod

C) nemám žádný pravidelný finanční příjem

Příloha č. 2

Pracovní činnost v terapeutické a keramické dílně Ústavu sociální péče v Uherském Brodě

Výrobky terapeutické a keramické dílny.

Ukázka činností v Terapeutické dílně sv. Justiny

Ukázka výrobků: